

EL POBLAMENT PREHISTORIC DE LA VALL DEL MONTSANT A PARTIR DELS TALLERS DE SUPERFICIE

Pilar GARCIA-ARGÜELLES I ANDREU
Departament de Prehistòria i Història Antiga

L'estudi del poblament d'aquesta zona el basem en l'anàlisi de tota una sèrie de jaciments que es troben situats en el sector central de la vall del Montsant que comprén tot el terme municipal de Margalef de Montsant (Priorat), per ser aquest el sector que presenta unes característiques idònies per l'assentament humà.

A aquesta zona hem localitzat aproximadament uns 17 jaciments arqueològics, tant en cova com en abric o en superfície. Tots aquests assentaments es situen a les terrasses del llit principal del riu Montsant, a unes alçades sobre el nivell del riu que oscil·len entre els 41,8 i els 10 metres.

D'aquests 17 jaciments alguns ja els tenim documentats a partir de les publicacions del Dr. Vilaseca; també n'hem localitzat alguns de nous durant aquests darrers 5 anys de treball a la zona en qüestió. Podem afegir que alguns ja han desaparegut, bé per l'acció humana, bé per causes naturals, com la seva proximitat al nivell actual del riu. En definitiva hem pogut estudiar 14 jaciments, que són els següents: en cova o abric tenim la Cova dels Colls, la Cova de l'Olla, la Cova del Mill, la Cova de la Terra, el Filador, els Tormos del Celoni, la Cova de la Jaia i la Cova del Boix; en superfície tenim l'Hort de'n Marquet, l'Hort de la Boquera, el Molí del Vilà, les Coves del Roger, el Mas de n'Arques i el Planot.

Aquest estudi el basarem sobre tot en 6 dels esmentats jaciments, perquè els considerem els més representatius de la temàtica que estudiem. Es tracta de l'Hort de la Boquera, l'Hort de'n Marquet, el Planot, els Tormos d'en Celoni, el Molí del Vilà i les Coves del Roger.

A partir de l'estudi d'aquests jaciments hem pogut observar que es troben aparellats dos a dos i en un sector de 3 Kms. en línia recta. Aquest fet indica una grau molt alt de proximitat i pressuposa l'existència de relacions entre la

gent que va ocupar aquests assentaments. D'altra banda hem pogut comprovar que aquests homes buscaven els llocs on el riu perd gran part de la seva capacitat erosiva, forma meandres i es produeix un procés de sedimentació. Aquest fet es pot fer extensiu a tota la resta de jaciments, ja que ens els trobem sempre en el fons de petits meandres.

Quant a l'estudi de la indústria d'aquests sis jaciments, després d'haver analitzat els materials mitjançant l'aplicació d'una sèrie de variables qualitatives i quantitatives, d'una sèrie d'operacions estadístiques i la utilització de la tipologia de G. Laplace, hem vist que cinc presenten les mateixes característiques.

En general, el material presenta senyals de desilificació. Apareix un percentatge poc elevat de peces cremades. La matèria utilitzada és el sílex i alguna peça de pedra calcària local.

La indústria lítica, a nivell de peces retocades, apareix marcada per la constant aparició del retoc simple, amb percentatges molt elevats de racsadores i de denticulats. El retoc abrupte també té percentatges importants i la majoria de les peces es poden assimilar a les de nivells epipaleolítics.

El sisè jaciment, els Tormos del Celoni, presenta una sèrie de diferències que fan que no es pugui incloure dins dels jaciments de superfície, sino que ha de ser incorporat al conjunt de jaciments amb estratigrafia en cova o abric.

Un fet comú a tots els jaciments és que únicament ofereixen material lític. Podem dir que la ceràmica no s'utilitzava com tampoc no eren utilitzats els instruments metàl·lics.

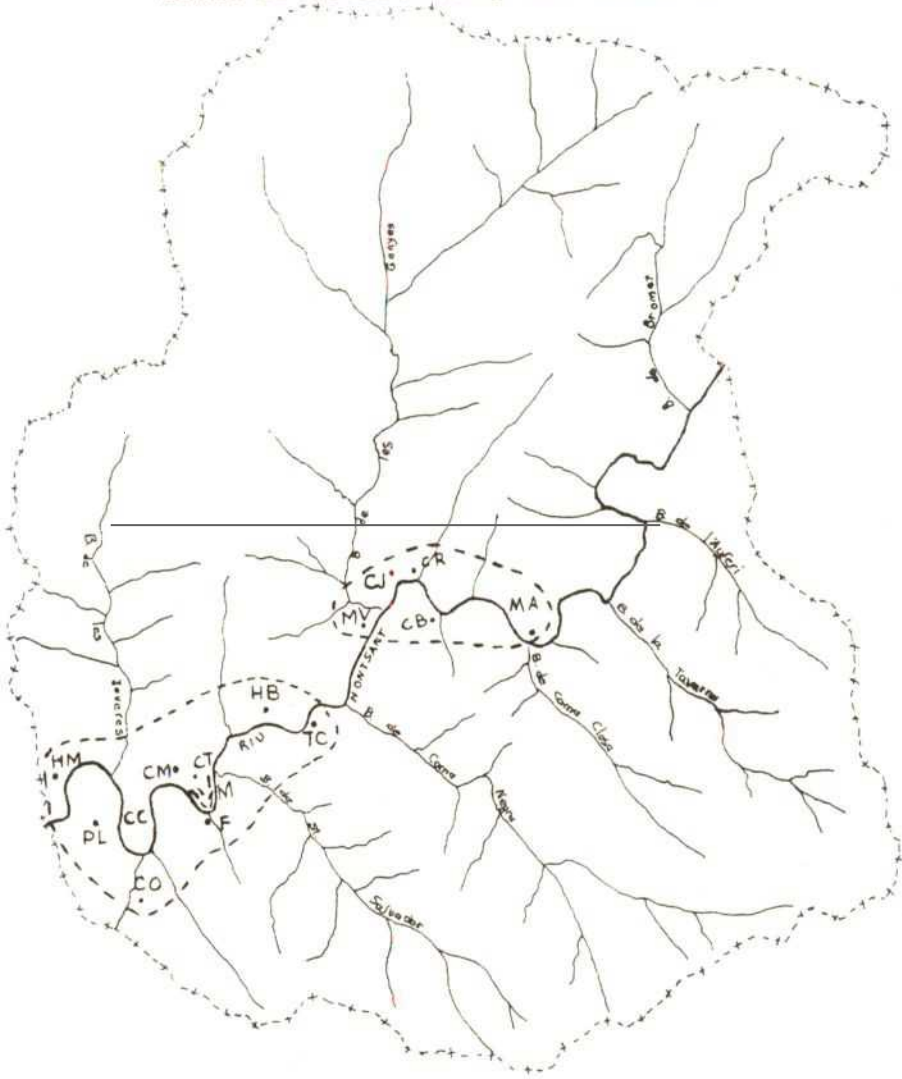
De totes aquestes dades que ens ofereix l'estudi d'aquests jaciments hem arribat a una sèrie de consideracions que es poden ampliar a tota la vall. Així pensem que la valla del riu Montsant es tracta d'una zona privilegiada per l'assentament humà, com ens ho demotren les restes arqueològiques. No és una coincidència que en un sector de 5 Kms. de longitud ens trobem amb tants assentaments. La zona tindria unes condicions vàlides per que aquest assentament fos possible.

Aquestes condicions es compleixen en el fet de que existia un riu el suficientment important que proporcionava les possibilitats de tenir aigua, pesca, servia com a medi de comunicació, donava lloc a tolls d'aigua utilitzats pels animals com a lloc per beure i l'home tenia a ma la cacera que pogués necessitar pel seu manteniment.

Climàticament la zona proporcionava grans aventatges, ja que al produir-se fenòmens d'inversió tèrmica, les temperatures es suavitzaven. Del Nord penetraven les influències continentals, i de la vall de l'Ebre, les influències mediterrànies; això feia que la zona tingués microclimes amb unes disposicions vegetals característiques. Tot això va donar lloc a un medi ambient ideal que oferia les suficients garanties per una existència relativament còmode.

Quan a la distribució dels jaciments a la zona, hem arribat a la conclusió de que existeixen dues àrees amb una major concentració (figura 1). La pri-

ZONES DE CONCENTRACIÓ DE JACIMENTS

mera es troba a les rodalies de l'actual poble de Margalef de Montsant, amb els jaciments de l'Hort de'n Marquet, el Planot, Cova de l'Olla, Cova dels Colls, Cova de la Terra, Cova de Mill, el Filador, l'Hort de la Boquera i els Tormos del Celoni. Tots es troben situats al costat del llit principal del riu i es poden veure entre ells; això, però, no vol dir que tots estiguessin habitats en el mateix moment.

D'aquests jaciments, tres són de superfície (l'Hort de'n Marquet, l'Hort de la Boquera i el Planot), altres es troben en coves (Cova de l'Olla) i un altre grup es situa en abrics, producte de l'erosió dels conglomerats (Cova dels Colls, Cova de la Terra, Cova del Mill, el Filador i Tormos del Celoni).

El segon grup es pot centrar als voltants del Molí del Vilà, fins l'encaixonament del Fra Guerau. Formen un grup compacte i, per desgràcia, molts han estat destruïts per l'home (buidat d'abric per guardar-hi ramats, conreu de les terrasses, etc.). El material que ofereixen és molt pobre, excepte la Cova del Boix, que es troba en curs d'excavació. En molts casos es troben allunyats del riu, als vessants dels massissos muntanyencs, en coves de molt difícil accés per la tancada vegetació. Els jaciments més importants són el Molí del Vilà, la Cova de la Jaia, la Cova del Boix, les Coves del Roger, el Mas de n'Arques, etc.

També hem arribat a la conclusió de que l'home no habitava les barranques laterals que donaven al llit principal del riu Montsant, dons no hem trobat cap prova que ho demostrés (encara que en el futur pugui arribar-se a noves conclusions a partir de noves dades). De moment creiem que això es deu a les dificultats geomorfològiques que presenten aquestes valls secundàries; es tracta de petites torrenteres, actualment seques, que van excavant el terreny i donen lloc a grans desnivells tant als vessants de la serra del Montsant com als de les Cestes de la Llena, tot això amb el complement d'una vegetació molt densa i tancada. Aquestes condicions no són les més adequades per realitzar les activitats pròpies de tot assentament més o menys estable.

Quan a les comunicacions amb altres zones, observem que per l'Oest la comunicació amb la vall de l'Ebre és factible pel riu, dons aquest s'obra per les planes a partir de La Bisbal de Falset.

La connexió amb Ulldemolins es fa gairebé impossible pel riu, degut al seu encaixonament, al congost del Fra Guerau. La comunicació es realitzaria més aviat pel barranc de les Ganyes. Els fets venen a confirmar aquesta teoria, dons aquest ha estat el camí utilitzat pels habitants de la zona fins la construcció de l'actual carretera que també segueix el traçat del barranc.

Aquest mateix tipus de poblament el trobem a altres zones de Catalunya, així com a Castelló, sobre tot al barranc de la Valltorta.

Finalment ens resta parlar de la pervivència cronològica d'aquests assentaments. En general hi havia fins aquests últims anys una tendència a situar-los en el Eneolític-Bronze Mitjà, amb perduracions fins el Ferro. En aquest moment de la investigació prehistòrica la tendència és atribuir-los-hi una cronologia molt més antiga.

En el cas dels nostres assentaments, hem pogut constatar que es trata d'un poblament epipaleolític avançat. Per donar aquesta afirmació ens basem en una sèrie de fets que detallem a continuació:

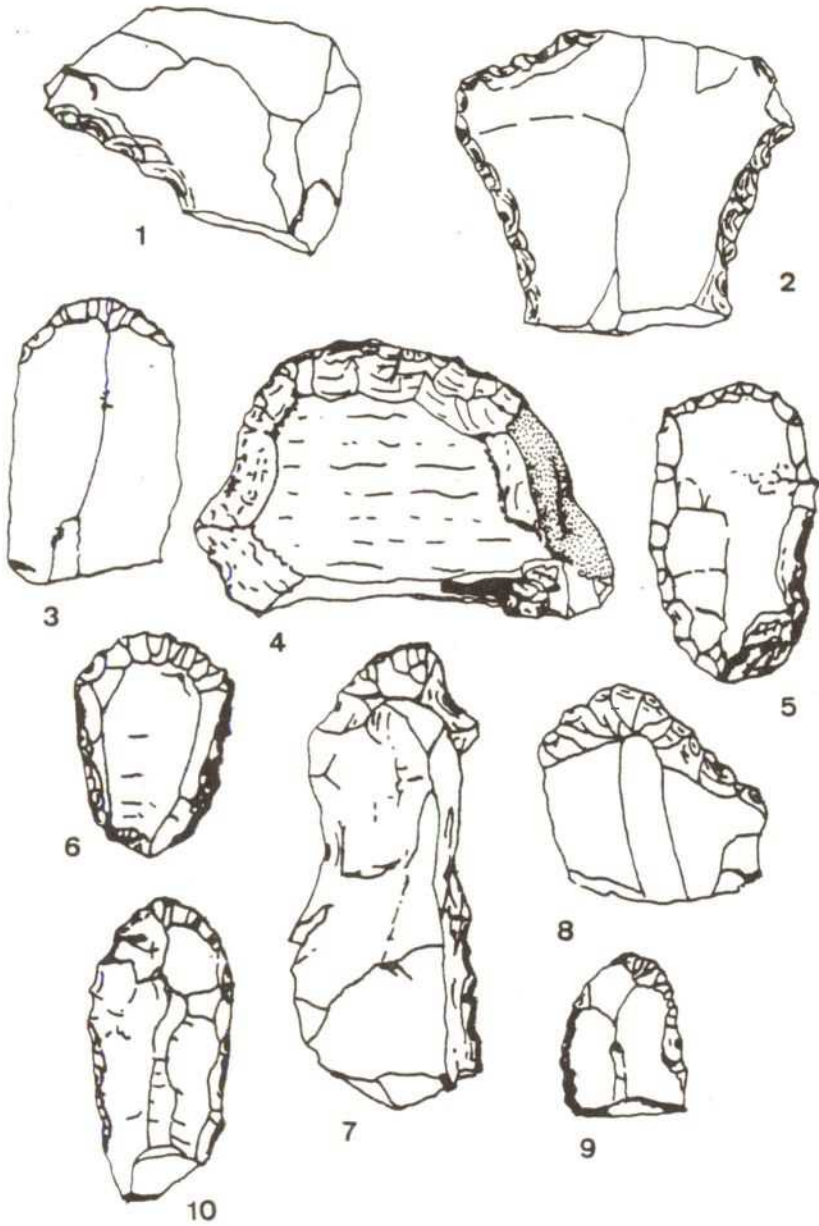
- a) El caràcter de les indústries, que en general tenen grans analogies amb les indústries epipaleolítiques de la zona.
- b) Tipus de retoc: absència dels tipus de punta amb retoc pla, característica del Neolític i el Bronze, així com l'absència d'aquests tipus de retoc en contraposició a la gran abundància del retoc abrupte en forma de làmines de dors, puntes de dors, etc.
- c) Absència de peces polimentades.
- d) Absència de ceràmica.
- e) Absència d'elements metàl·lics.

Aquests són els punts més importants que ens fan incloure els jaciments de la vall de riu Montsant a inicis de l'Holocè, en els moments finals de l'Epipaleolític, ja en camí de neolitització, però que encara pertanyen a aquesta etapa cultural.

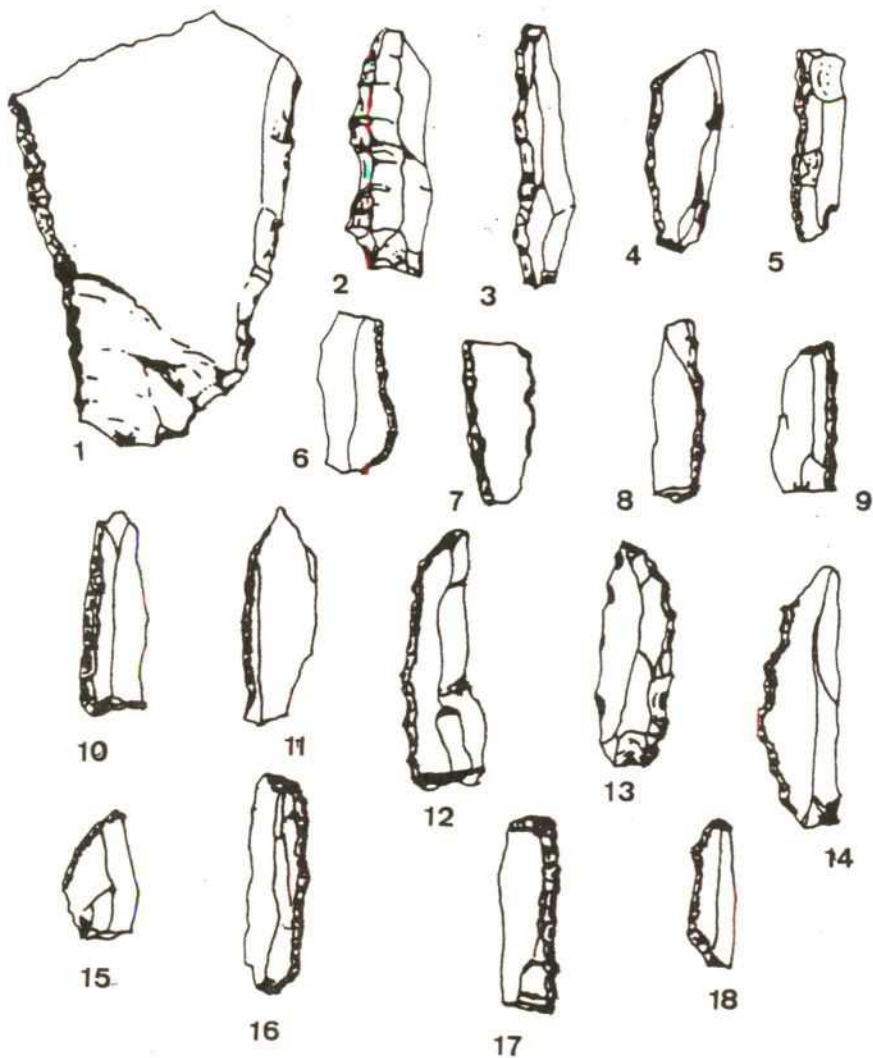
En general podem dir que el poblament de la vall del riu Montsant s'inicia en moments epipaleolítics, fet que es pot demostrar en quasi tots els jaciments, i perdura fins al Neolític com ens ho demostren els nivells d'aquesta etapa cultural del Filador i de la Cova dels Colls.

Finalment hem de fer constar que el present treball és una resum de la nostra Tesi de Llicenciatura llegida al Juny de 1983 a la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona de la Universitat de Barcelona sota la direcció del Dr. Josep M.ª Fullola i Pericot. També hem d'assenyalar la concessió de dos ajuts a la recerca (anys 1982 i 1983) per part de C.I.R.I.T. de la Generalitat de Catalunya que contribuïren a la realització material del treball.

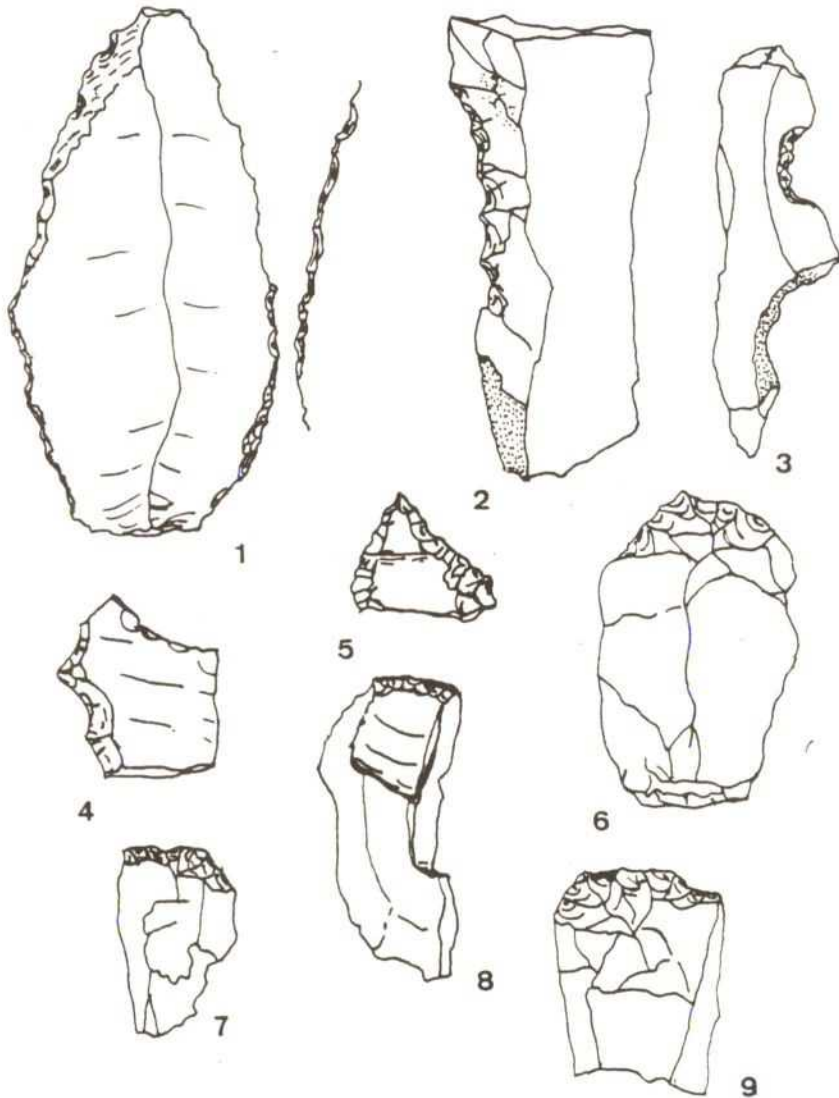
Tarragona, Novembre de 1983

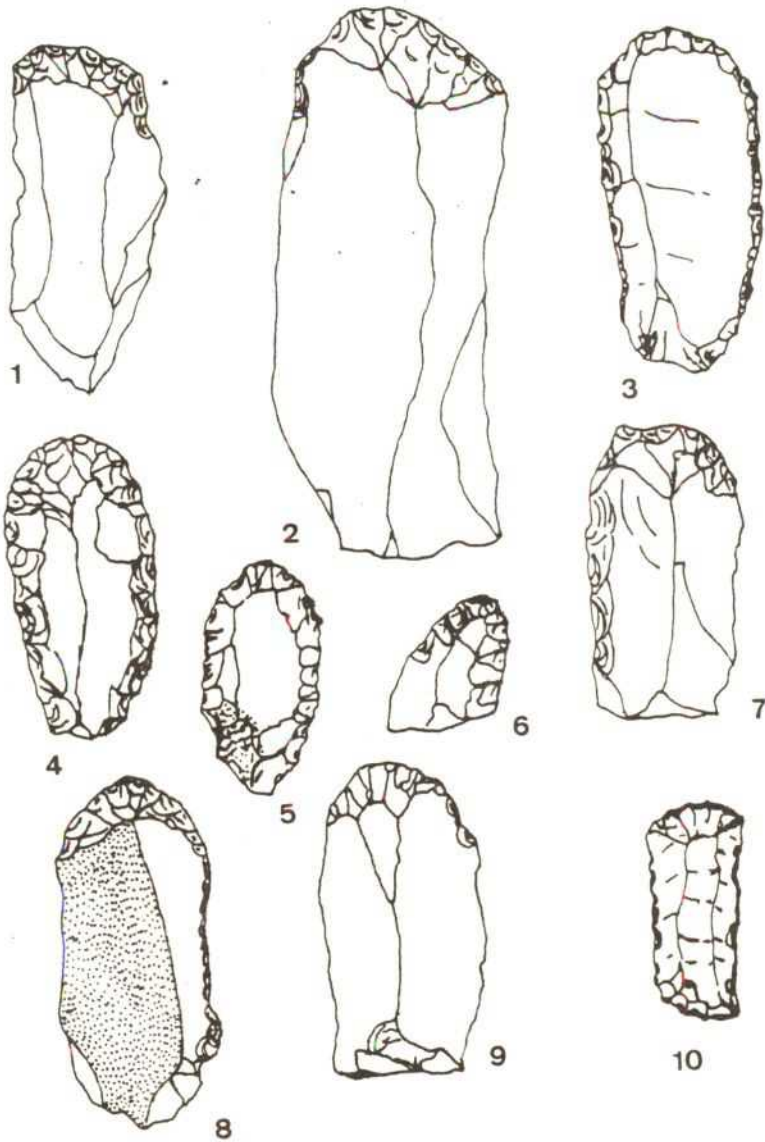
Làmina 1. n.º 1-R21; n.º2-R23; n.º 3-4-G11; n.º 5-6-G12; n.º 7-G311; n.º 8-10-G21 (Hort de la Boquera)

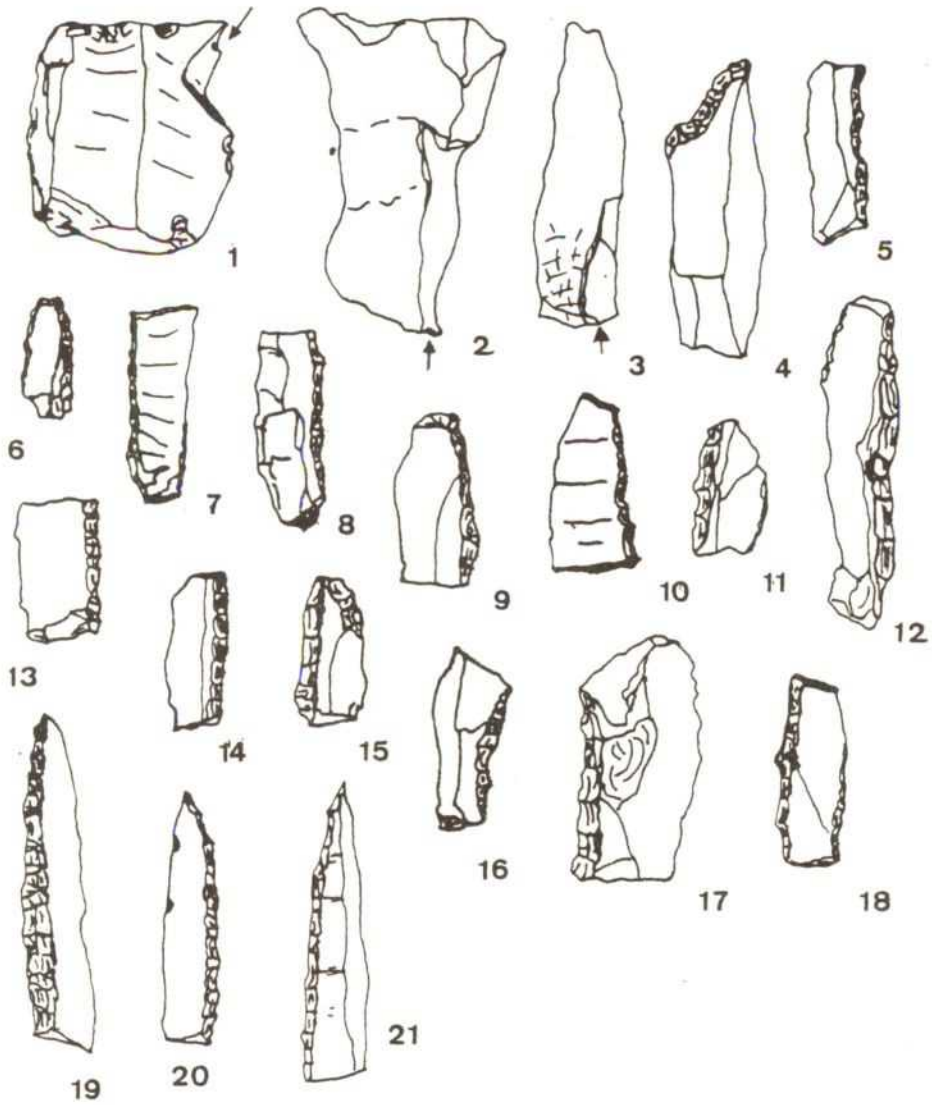
Làmina 2. n.º 1-A1; n.º 2-11-LD21; n.º 12-15-PD23; n.º 16-18-LDT11 (Hort de la Boquera)

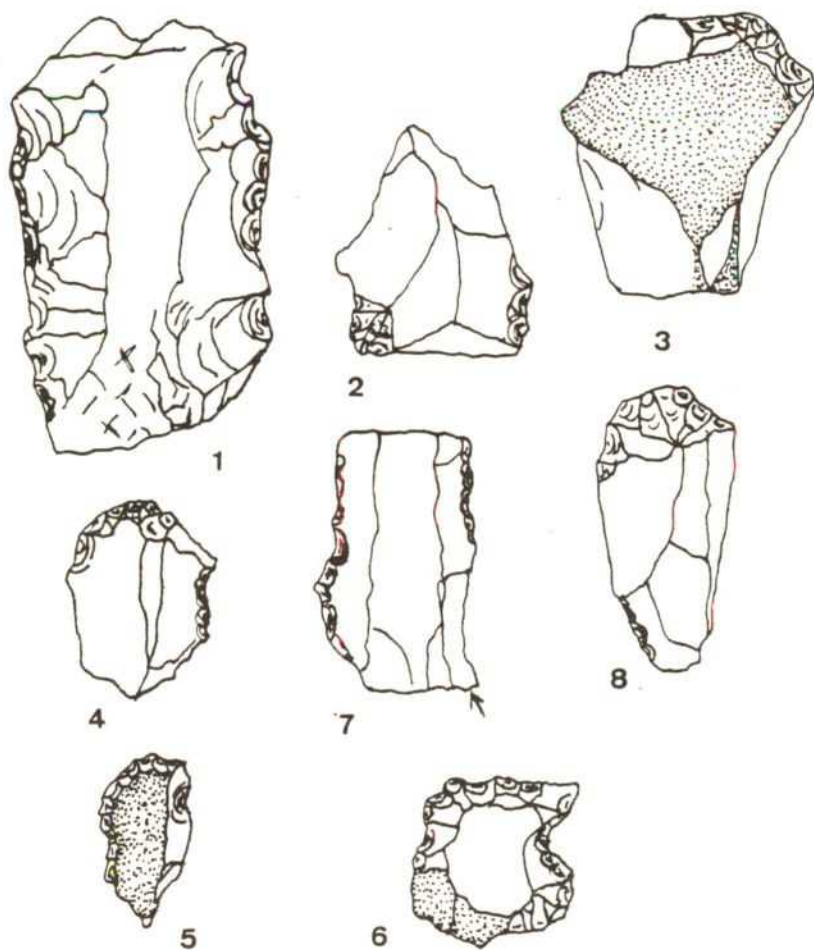
Làmina 3. n.º 1-R11; n.º 2-R321; n.º 3-D11; n.º 4-D22; n.º 5-P21; n.º 6-8-G11; n.º 9-G311.
(Hort de'n Marquet)

Làmina 4. n.º 1-2-G311; n.º 3-G12; n.º 4-G12; n.º 5-6-G21; n.º 7-G12; n.º 8-9-G21; n.º 10-G12.
G11. (Hort de'n Marquet)

Làmina 5. n.º 1-3-B11; n.º 4-A2; n.º 5-17-LD21! n.º 18-LD22; n.º 19-21-PD23. (Hort de'n Marquet)

Làmina 6. n.º 1-D323. D323; n.º 2-G11; n.º 3-G11 (Tormos del Celoni); n.º 4-G311; n.º 5-G12; n.º 6-G312 (Moli Vilà); n.º 7-R11. B11; n.º 8-G321 (Coves del Roger).

BIBLIOGRAFIA

- CEBRIA, A., FULLOLA, J.M., GARCIA-ARGÜELLES, P., GRACIA, V., y MILLAN, M. 1981.- «*Avance al estudio de los asentamientos con cerámica del Filador (Margalef de Montsant, Priorat, Tarragona)*» rev. SAGUNTUM n.º 16, Univ. València, pp. 37-61, València.
- DE VAL, M.J. 1978.- «*El poblamiento prehistórico del barranco de la Valltorta (Castellón)*». tesis de Lic. inèdita, Dep. Prehistòria i H.^a Antiga, Univ. de Barcelona.
- FORTEA, J. 1973.- «*Los complejos microlaminares y geométricos del Epipaleolítico mediterráneo español*», Mem. Sem. Preh. y Arqueología, n.º 4, Univ. de Salamanca, Salamanca.
- FULLOLA PERICOT, J.M.^a 1978.- «*L'Hort de la Boquera, un nou jaciment a la vall del Montserrat*», Bol. R.S.A. Tarraconense, fasc. 141-144, pp. 3-14, Tarragona.
- FULLOLA PERICOT, J.M.^a 1982.- «*L'Hort de la Boquera, Margalef de Montsant*», a Les excavacions arqueològiques a Catalunya en aquests darrers anys, ed. Ser. d'Arqueologia del Dep. de Cultura de la Generalitat de Catalunya, p. 48, Barcelona.
- FULLOLA PERICOT, J.M.^a 1982.- «*L'Hort de'n Marquet, Margalef de Montsant*», a Les excavacions arqueològiques a Catalunya en aquests darrers anys, ed. Ser. d'Arqueologia del Dep. de Cultura de la Generalitat de Catalunya, p. 49, Barcelona.
- FULLOLA PERICOT, J.M.^a i GARCIA-ARGÜELLES, P. 1979.- «*Primeres notícies de les troballes realitzades a la cova del Filador (Margalef de Montsant) i voltants durant les darreres campanyes d'excavacions (1978-1980). L'Hort de'n Marquet*» Bol. R.S.A. Tarraconense, fasc. 145 i ss., Tarragona.
- FULLOLA PERICOT, J.M.^a i GARCIA-ARGÜELLES, P. 1982-83.- «*El Planot: primeres dades del seu coneixement dins de la prehistòria del Priorat*», rev. Universitas Tarraconensis, Fac. de Fil. i Lletres, div. G. i H.^a pp. 63-73, Tarragona.
- GENERA, M. 1979.- «*Evolució del poblament prehistòric i protohistòric a les comarques de la Ribera d'Ebre i del Priorat. Inventari arqueològic.*» tesi doc. inèdita. Fac. Geograf. i H.^a Univ. Barcelona.
- LAPLACE, G. 1974.- «*De la dynamique de l'analyse structurale ou la typologie analytique*». Riv. de Sc. Prehistoriche, vol. XXIX, fasc. 1, pp. 1-69, Florència.
- LAPLACE, G. 1974a.- «*La typologie analytique et structurale; base rationnelle d'étude des industries lithiques et osseuses*». coll. internat. C.N.R.S. n.º 932. Banques de données archéologiques, pp. 91-143. Marsella.
- VALLESPI, E. 1959.- «*Bases arqueològiques para el estudio de los talleres de sílex del Bajo Aragón. Hacia una seriación de las industrias líticas postpaleolíticas del cuadrante noroeste de España*». P.S.A.N.A., Caesaraugusta 13-15, Saragossa.
- VALLESPI, E. 1961.- «*Síntesis del estado actual del conocimiento de las industrias macrolíticas postpaleolíticas del cuadrante noroeste de España*», actes VI.^è C.N.A. (Oviedo 1959). pp. 64-70, Saragossa.
- VILASECA, S. 1936.- «*La indústria del sílex a Catalunya. Les estacions-tallers del Priorat i extensions*». Llibreria Nacional i Estrangera, Reus.
- VILASECA, S. 1952.- «*Sobre las industrias líticas tarraconenses de aspecto campinense*», Bol. R.S.A Tarraconense, any LII pp. 1-12, Tarragona.
- VILASECA, S. 1953.- «*Las industrias de sílex tarraconenses*», ed. C.S.I.C. Inst. Rodrigo Caro, Madrid.
- VILASECA, S. 1965.- «*La extracció i preparació del sílex de las estaciones-talleres del Priorat*», Mis. Hom. A. Brauil Inst. Preh. i Arq. Dip. Prov. Barcelona. Tomo II, pp. 431-442 Barcelona.
- VILASECA, S. 1973.- «*Reus y su entorno en la prehistoria*», Asoc. Est. Reusenses, ed. Rosa de Reus, cap. 15, pp. 125-142, Reus.